

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ **È È** **ΚΑΤΑ ΕΛΛΑΔΟΣ**

(Προσφυγή Αριθ. 60457/00)

ΑΠΟΦΑΣΗ

Στρασβούργο
5 Φεβρουαρίου 2004

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική υπό τις περιστάσεις που προβλέπονται στο Άρθρο 44 § 2 της Συμβάσεως. Μπορεί να υποστεί τυπογραφικές διορθώσεις.

Στην υπόθεση **È È** **κατά Ελλάδος**

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Πρώτο Τμήμα), συνεδρίασε ως Chamber με την εξής σύνθεση:

Κος P. LORENZEN, *Πρόεδρος*

Κος Χ. Λ. ΡΟΖΑΚΗΣ,

Κος G. BONELLO,

Κα F. TULKENS,

Κα N. VAJIC,

Κα E. STEINER,

Κος Κ. ΗΑΙΙΥΕΥ, *δικαστές*

Κος S. NIELSEN, *Αναπληρωτής Γραμματεός του Τμήματος*

Αφού συνεδρίασε κατ' ιδίαν στις 10 Οκτωβρίου 2002 και στις 15 Ιανουαρίου 2004,

Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, την οποία έλαβε την τελευταία των ως άνω ημερομηνιών:

Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση ξεκίνησε με μία προσφυγή (υπ' αριθμόν 60457/00) που κατετέθη στο Δικαστήριο κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας δυνάμει του Άρθρου 34 της Συμβάσεως για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών ("η Σύμβαση") από μία Ελληνίδα πολίτη, την κ È È η προσφεύγουσα") στις 16 Αυγούστου 2000.

2. Η προσφεύγουσα εκπροσωπήθηκε από τον κ Σ. Τσακιράκη, δικηγόρο Αθηνών. Η Ελληνική κυβέρνηση ("η κυβέρνηση") εκπροσωπήθηκε από τους εκπροσώπους του Agent, Κύριο Μ. Απέσσο, Νομικό Σύμβουλο του

Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και Κυρία Σ. Τρεκλή, Δικαστική Αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Η προσφεύγουσα παραπονείται μεταξύ άλλων για παραβίαση του δικαιώματος οικογενειακής ζωής που εγγυάται το Άρθρο 8 της Συμβάσεως.

4. Η αίτηση ανατέθηκε στο Δεύτερο Τμήμα του Δικαστηρίου (Κανονισμός 52 § 1 των Κανονισμών του Δικαστηρίου). Εντός αυτού του Τμήματος συγκροτήθηκε το Chamber που θα εξέταζε την υπόθεση (Άρθρο 27 § 1 της Συμβάσεως) όπως ορίζει ο Κανονισμός 26 § 1 των Κανονισμών του Δικαστηρίου.

5. Την 1 Νοεμβρίου 2001 το Δικαστήριο άλλαξε την σύνθεση των Τμημάτων του (Κανονισμός 25 § 1). Η υπόθεση ανατέθηκε στο νεοσυσταθέν Πρώτο Τμήμα (Κανονισμός 52 § 1).

6. Με την από 10 Οκτωβρίου 2002 απόφαση, το Δικαστήριο κήρυξε την προσφυγή παραδεκτή.

7. Η προσφεύγουσα και η Κυβέρνηση κατέθεσαν παρατηρήσεις επί της ουσίας (Κανονισμός 59 § 1).

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

8. Η προσφεύγουσα γεννήθηκε το 1965 και ζει στην Αθήνα.

9. Στις 25.4.1987 παντρεύτηκε και στις 23.1.1988 γέννησε μία κόρη.

10. Στις 19.11.1996 η προσφεύγουσα έφυγε από την συζυγική στέγη και πήγε στην Αγγλία, αφήνοντας την κόρη της με τον άντρα της.

A. Διαδικασία για την επιμέλεια της κόρης της προσφεύγουσας

11. Στις 6.2.1997 ο σύζυγος της προσφεύγουσας κατέθεσε μία προσωρινή αίτηση στο Πρωτοδικείο Αθηνών ζητώντας την έκδοση απόφασης προσωρινής επιμέλειας. Την 1.3.1997 η προσφεύγουσα κατέθεσε μία ανταίτηση για προσωρινή επιμέλεια.

12. Στις 2.5.1997 το Πρωτοδικείο εξέδωσε μία προσωρινή απόφαση και ανέθεσε την επιμέλεια στον πατέρα (απόφαση Αριθ. 11208/1997).

13. Στις 12.1.1998 το δικαστήριο εξέδωσε οριστική απόφαση και ανέθεσε την επιμέλεια στον πατέρα (απόφαση Αριθ. 1/1998). Η προσφεύγουσα άσκησε έφεση η οποία απερρίφθη από το Εφετείο Αθηνών στις 29.2.2000 (απόφαση Αριθ. 1559/2000). Η προσφεύγουσα δεν άσκησε αναίρεση κατ' αυτής της αποφάσεως.

B. Διαδικασία για την επικοινωνία

14. Στο μεταξύ, στις 9 και 23.5.1997, η προσφεύγουσα και ο σύζυγός της ξεχωριστά υπέβαλαν αιτήσεις στο Πρωτοδικείο Αθηνών για την έκδοση προσωρινής απόφασης σχετικά με την επικοινωνία. Η εκδίκαση της αίτησης της προσφεύγουσας, που είχε αρχικώς προσδιοριστεί για τις 28.5.1997, αναβλήθηκε για τις 9.7.1997 για να συνεκδικαστεί με την αίτηση του πατέρα.

15. Στις 6.6.1997, η προσφεύγουσα κατέθεσε μία δεύτερη αίτηση, με την οποία ζητούσε από τον πρώην σύζυγό της να φέρει το παιδί στην οικία της. Την ίδια ημέρα, ο δικαστής εξέδωσε μία απόφαση που έδινε προσωρινό δικαίωμα επικοινωνίας κάθε Σάββατο από τις 10 π.μ. έως τις 2 μ.μ. Το Σάββατο 7.6.1997 ο πρώην σύζυγος της προσφεύγουσας δεν συμμορφώθηκε με την απόφαση. Στις 9.6.1997 ζήτησε από το δικαστήριο να ακυ-

ρώσει την προσωρινή απόφαση του δικαστή, πράγμα το οποίο έγινε στις 10.6.1997 (απόφαση Αριθ. 15142/1997).

16. Σε μία ιατρική έκθεση με ημερομηνία 26.6.1997, τρεις ψυχολόγοι που είχαν εξετάσει το παιδί και τον πατέρα, αλλά όχι την μητέρα, ανέφεραν ότι το παιδί έπασχε "από φυσική παραμέληση και εγκατάλειψη από την μητέρα του, άρνηση αγάπης και στοργής, και αδιαφορία για τις επιτυχίες και τις δραστηριότητες με τις οποίες ασχολείται". Κατέληγαν ότι εάν υπήρχε "μία απόσταση προσωρινά από την μητέρα του, αυτό θα βοηθούσε να ηρεμήσουν τα αρνητικά αισθήματα του παιδιού".

17. Μετά την συζήτηση της 9.7.1997, το Πρωτοδικείο εξέδωσε την απόφαση της 30.7.1997. Συγκεκριμένα δέχθηκε:

"Στις 19.11.1996, μετά την διάλυση της συζυγικής σχέσης μεταξύ των διαδίκων, [η προσφεύγουσα] έφυγε από την συζυγική στέγη ... και εγκαταστάθηκε προσωρινά στο Μπρίστολ της Αγγλίας, χωρίς να δώσει σημείο ζωής μέχρι τις 17.12.1996. Δεν επικοινωνήσε με την κόρη της, η οποία διαρκώς έκλαιγε και αναζητούσε την μητέρα της, αδυνατώντας να καταλάβει τον λόγο της μακράς απουσίας της. Όταν το παιδί επισκέφθηκε την μητέρα του στις 17.12.1996 στο ξενοδοχείο όπου έμενε στο Μπρίστολ, [η προσφεύγουσα] την άφησε μόνη της στο δωμάτιο και έφυγε, αφήνοντας το παιδί σε κατάσταση έντονου φόβου και ανασφάλειας... Σημειωτέον επίσης ότι στις αρχές Μαΐου 1997, η προσφεύγουσα, που είχε ήδη επιστρέψει στην Ελλάδα, συνοδευόμενη από την μητέρα της, επισκέφθηκε το σχολείο της κόρης της για να συναντήσει τους δασκάλους. Όταν η κόρη της την είδε στο προαύλιο, έτρεξε μακριά φοβισμένη, ζητώντας από τους δασκάλους να την βοηθήσουν και να την προστατεύσουν

από την μητέρα της. Εν τούτοις, η προσφεύγουσα έχει πανεπιστημιακή μόρφωση, ηθικές αρχές και υψηλό βιοτικό επίπεδο. Για όλο το διάστημα που έζησαν μαζί ως οικογένεια μέχρι να φύγει από την συζυγική στέγη, [η προσφεύγουσα] επεδείκνυε ενδιαφέρον και φρόντιζε την κόρη της, την οποία αναμφίβολα αγαπά υπερβολικά."

Λαμβάνοντας υπ' όψη τις ως άνω περιστάσεις και το συμφέρον του παιδιού, το δικαστήριο αποφάσισε ότι το παιδί θα έπρεπε να μένει με την μητέρα του μία φορά την εβδομάδα και μερικές ημέρες κατά την διάρκεια των σχολικών αργιών (Απόφαση Αριθ. 21171/ 1997).

18. Στις 2.8.1997, η προσφεύγουσα πέρασε την ημέρα με την κόρη της.

19. Στις 6.8.1997 ο πρώην σύζυγος της προσφεύγουσας ζήτησε από το δικαστήριο να αναθεωρήσει την απόφαση Αριθ. 21171/1997. Η συζήτηση έγινε στις 8.8.1997. Στις 9.8.1997 το παιδί οδηγήθηκε στο σπίτι της μητέρας, αλλά αρνήθηκε να μείνει μαζί της. Στις 11.8.1997 το δικαστήριο επικύρωσε την προηγουμένη ρύθμιση των δικαιωμάτων επικοινωνίας, αλλά μείωσε τον αριθμό των ημερών που το παιδί θα έμενε με την μητέρα του κατά την διάρκεια των θερινών διακοπών, λαμβάνοντας υπ' όψη το πρόγραμμα διακοπών που είχε κάνει ο πατέρας του παιδιού και οι παππούδες από την πλευρά του πατέρα. Το δικαστήριο διαπίστωσε ότι η προσφεύγουσα είναι ένα πολύ μορφωμένο πρόσωπο, "με ηθικές αρχές" και ότι "αγαπούσε την κόρη της" (Απόφαση Αριθ. 22372/1997).

20. Στις 23 Αυγούστου το παιδί οδηγήθηκε στο σπίτι της μητέρας του, αλλά και πάλι αρνήθηκε να μείνει μαζί της. Η προσφεύγουσα και το παιδί οδηγήθηκαν στο Αστυνομικό Τμήμα Συντάγματος όπου υπό αδιευκρίνιστες συνθήκες, η προσφεύγουσα κλώτσησε την κόρη της και της ξερίζωσε τού-

φες από τα μαλλιά.

21. Στις 27 Αυγούστου και 23 Σεπτεμβρίου 1997, ο πρώην σύζυγος της προσφεύγουσας ζήτησε αναθεώρηση των αποφάσεων Αριθ. 21171/1997 και 22372/1997. Ζήτησε επίσης να ανασταλούν προσωρινά τα δικαιώματα επικοινωνίας της προσφεύγουσας. Ο δικαστής δέχθηκε τις αιτήσεις του και ανέστειλε τα δικαιώματα επικοινωνίας χωρίς όμως να ακούσει την προσφεύγουσα.

22. Στις 24.9.1997, η προσφεύγουσα προσέφυγε κατά της διαταγής αναστολής των δικαιωμάτων επικοινωνίας. Στις 29.9.1997 ο δικαστής απέρριψε την προσφυγή της (Απόφαση Αριθ. 26451/1997).

23. Στις 11.12.1997 το Πρωτοδικείο δήλωσε ότι ήταν ουσιώδες για το παιδί να έχει επαφή με την μητέρα και ότι ήταν καθήκον του πατέρα να διευκολύνει αυτή την επαφή. Διαπίστωσε ότι η απροθυμία του παιδιού να δει την μητέρα του οφείλετο στην συμπεριφορά του πατέρα, ο οποίος είχε αναμίξει το παιδί στις δικές του διαφορές και τα δικά του προβλήματα με την προσφεύγουσα (Απόφαση Αριθ. 34780/1997).

24. Στις 16.12.1997 η προσφεύγουσα κοινοποίησε μία πρόσκληση προς τον πρώην σύζυγό της, καλώντας τον να συμμορφωθεί με την απόφαση Αριθ. 34780/1997, αλλά χωρίς αποτέλεσμα.

25. Στο μεταξύ, η προσφεύγουσα ζήτησε από τον εισαγγελέα του δικαστηρίου ανηλίκων να παρέμβει ώστε να διευκολυνθεί η επικοινωνία της με την κόρη της. Στις 30.12.1997 ο εισαγγελέας παρέπεμψε το θέμα στο Ψυχιατρικό Τμήμα του Νοσοκομείου Παίδων Αθηνών, όπου μία ψυχίατρος εξέτασε και τους δύο γονείς και το παιδί. Στην από 25.6.1998 έκθεσή της, η ψυχίατρος σημείωσε: "Ήταν δύσκολο να συναντήσω την μητέρα η οποία

ακύρωνε τα ραντεβού" και ανέφερε: "Για να ανακουφιστούν τα ψυχολογικά προβλήματα [του παιδιού], είναι αναγκαίο να ανακτήσει σχέσεις με την μητέρα του και να διατηρεί τακτική επαφή μαζί της". Η ψυχίατρος επίσης πρότεινε συγκεκριμένα μέτρα για να εξασφαλιστεί η ευημερία του παιδιού (όπως π.χ. ψυχολογική αξιολόγηση των γονέων και ατομική ψυχοθεραπεία του παιδιού τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα). Η έκθεση της ψυχιάτρου διαβιβάσθηκε στον εισαγγελέα ο οποίος δεν έκανε καμμία περαιτέρω ενέργεια. Οι αρχές αρνήθηκαν να δώσουν στην προσφεύγουσα αντίγραφο της έκθεσης με τον ισχυρισμό ότι ήταν εμπιστευτική. Η προσφεύγουσα έλαβε αντίγραφο μόνον στις 22.2.2002.

26. Στις 3.1.1998, ο πρώην σύζυγος της προσφεύγουσας οδήγησε την κόρη του στο σπίτι της προσφεύγουσας, αλλά εκείνη αρνήθηκε να μείνει με την μητέρα της.

27. Στις 12.5.1998 η προσφεύγουσα ζήτησε από το δικαστήριο να δηλώσει επισήμως ότι ο πρώην σύζυγός της την είχε εκουσίως εμποδίσει να έχει επικοινωνία με το παιδί από τις 9.8.1997 έως τις 19.4.1998. Στις 26.2.1999 το δικαστήριο απέρριψε το αίτημα της προσφεύγουσας με το αιτιολογικό ότι το παιδί δεν ήθελε να δει την μητέρα του, και ότι ο πατέρας δεν ήταν υπεύθυνος για την έλλειψη επαφής (Απόφαση Αριθ. 493/1999).

28. Στις 3.5.1999 η προσφεύγουσα άσκησε έφεση. Στις 12.2.2001 το εφετείο απέρριψε την έφεση. Έκρινε ότι η προσφεύγουσα δεν ήταν ικανή να έχει επικοινωνία με την κόρη της λόγω της παντελούς άρνησης της κόρης να δει την μητέρα της, γεγονός που ήταν αποτέλεσμα των αισθημάτων απελπισίας που είχε η κόρη μετά την αναχώρηση της προσφεύγουσας από την οικογενειακή εστία. Ο πατέρας του παιδιού έκανε ό,τι μπορούσε για να επανενώσει την οικογένεια. Ακόμη, η προσφεύγουσα ζούσε σχεδόν μο-

νίμως στο εξωτερικό και ήταν ως εκ τούτου αδύνατον να συναντά την κόρη της μία φορά την εβδομάδα. Το συμφέρον του παιδιού προείχε και η ψυχολογική του υγεία δεν θα έπρεπε με κανένα τρόπο να υποβληθεί σε άλλη δοκιμασία (Απόφαση Αριθ. 971/2001).

29. Στις 25.6.2001 η προσφεύγουσα άσκησε αναίρεση. Η υπόθεση συζητήθηκε στις 15.1.2002. Στις 6.3.2002 το Συμβούλιο της Επικρατείας απέρριψε την αίτηση της προσφεύγουσας ως αβάσιμη (Απόφαση Αριθ. 429/2002).

Γ. Ποινική διαδικασία

30. Στις 16.2.1998 η προσφεύγουσα υπέβαλε μήνυση κατά του πρώην συζύγου της ισχυριζόμενη ότι εκείνος εμπόδιζε την επικοινωνία της με την κόρη της. Στις 10.5.1999 το Μονομελές Πλημμελειοδικείο Αθηνών αθώωσε τον πρώην σύζυγο της προσφεύγουσας (Απόφαση Αριθ. 55770/1999), κρίνοντας συγκεκριμένα:

"Το παιδί αντιδρά σε κάθε επαφή με την μητέρα του, αφού εκείνη το εγκατέλειψε στο Μπρίστολ τον Δεκέμβριο 1999, όταν το παιδί είχε πάει εκεί για να την δει. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της κατάστασης είναι το περιστατικό της 23.8.1997 όταν [η προσφεύγουσα] επιτέθηκε στην κόρη της στο Αστυνομικό Τμήμα Συντάγματος, την κλώτσησε και της ξερίζωσε μαλλιά (βλ. το πιστοποιητικό από το βιβλίο συμβάντων της αστυνομίας). Ο [πρώην σύζυγος της προσφεύγουσας] ουδέποτε εμπόδισε την κόρη του να δει την μητέρα της, ούτε την προέτρεψε να αποφεύγει την μητέρα της."

31. Εν συνεχεία αυτής της αποφάσεως, η προσφεύγουσα κατέθετε μήνυση κατά του πρώην συζύγου της κάθε φορά που εκείνος δεν συμμορ-

φωνόταν με την απόφαση του δικαστηρίου. Ο πατέρας επίσης κατέθεσε διάφορες μηνύσεις κατά της προσφεύγουσας. Αυτή την στιγμή εκκρεμούν περισσότερες από τριάντα πέντε ποινικές δίκες.

Ο ΝΟΜΟΣ

I. ΙΣΧΥΡΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 8 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ

32. Η προσφεύγουσα παραπονείται ότι οι Ελληνικές αρχές παρέλειψαν να προστατεύσουν την οικογενειακή ζωή της με την κόρη της. Βασίσθηκε στο Άρθρο 8 της Συμβάσεως που προβλέπει τα εξής:

1. Παν πρόσωπον δικαιούται εις τον σεβασμόν της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του.

2. Δεν επιτρέπεται να υπάρξη επέμβασις δημοσίας αρχής εν τη ασκήσει του δικαιώματος τούτου, εκτός εάν η επέμβασις αυτή προβλέπεται υπό του νόμου και αποτελεί μέτρον το οποίον, εις μίαν δημοκρατικήν κοινωνίαν, είναι αναγκαίον δια την εθνικήν ασφάλειαν, την δημοσίαν ασφάλειαν, την οικονομικήν ευημερίαν της χώρας, την προάσπισιν της τάξεως και την πρόληψιν ποινικών παραβάσεων, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, ή την προστασίαν των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων.

A. Επιχειρηματολογία ενώπιον του Δικαστηρίου

1. Η προσφεύγουσα

33. Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι η υπόθεσή της εξέφυγε από τα όρια μιας διαφοράς ιδιωτικού δικαίου και είχε άμεση σχέση με τον πυρήνα της θετικής υποχρέωσης του Κράτους να διευκολύνει την επανένωσή της

με την κόρη της. Ισχυρίσθηκε ότι πέρα από την απόφασή της να σταματήσει να ζει με τον πρώην σύζυγό της δεν υπήρχε τίποτε στον χαρακτήρα της και την συμπεριφορά της που θα μπορούσε, έστω και με την αυστηρότερη κρίση, να δικαιολογήσει την αποξένωσή της από το παιδί της. Η αποξένωση ήταν αποτέλεσμα μιας σειράς πράξεων και παραλείψεων του Ελληνικού κράτους. Σχετικώς, η προσφεύγουσα παραπονείται ότι τα Ελληνικά δικαστήρια δεν προώθησαν την ταχεία επανένωσή της με το παιδί τις κατά το αρχικό στάδιο της διαδικασίας. Το γεγονός αυτό είχε κρίσιμη επίπτωση σε όλη την υπόθεση δεδομένου ότι ο πρώην σύζυγός της και οι συγγενείς του εκμεταλλεύτηκαν αυτό το χρονικό διάστημα για να ολοκληρώσουν τον επιδιωκόμενο σκοπό τους, ήτοι την αποξένωσή της από την κόρη της. Ακόμη, παραπονείται ότι τα δικαιώματα επικοινωνίας είχαν ανασταλεί δύο φορές από τον δικαστή χωρίς κανένα λόγο. Τέλος, αλλά περισσότερο απ' όλα, παραπονείται ότι οι αποφάσεις των δικαστηρίων σχετικά με τα δικαιώματα επικοινωνίας με την κόρη της παρέμειναν γράμμα κενό διότι ο πρώην σύζυγός της εμπόδιζε συστηματικά την επαφή της με την κόρη της, χρησιμοποιώντας ως δικαιολογία την άρνηση της κόρης να δει την μητέρα της. Οι εθνικές αρχές δεν έλαβαν υπ' όψη τους την απροθυμία του πατέρα να συμφωνήσει σε κάποιας μορφής συνεργασία. Η παράλειψη αυτή ενήργησε δυσμενώς για την προσφεύγουσα και αντίθετα προς το συμφέρον του παιδιού.

34. Η προσφεύγουσα συμφώνησε ότι σε τέτοιου είδους υποθέσεις το συμφέρον του παιδιού είναι υψίστης σημασίας και τόνισε ότι σεβόταν απολύτως τις επιθυμίες της κόρης της. Παραδέχθηκε ότι τα δικαιώματά της πρέπει να αναγνωριστούν και εφαρμοστούν μόνον στον βαθμό που συμπίπτουν με το συμφέρον της κόρης της. Εν τούτοις, παρατήρησε ότι δεδομένων των σοβαρών επιπτώσεων που έχει για το παιδί η έλλειψη επικοινωνίας

νίας με ένα από τους γονείς, η απροθυμία θα πρέπει να είναι γνήσια και η βούληση του παιδιού απαλλαγμένη από κάθε χειραγώγηση. Η προσφεύγουσα πιστεύει ότι οι δύο αυτές προϋποθέσεις δεν ικανοποιούνται στην περίπτωση της.

35. Εν πάση περιπτώσει, η προσφεύγουσα τόνισε ότι πάντα τα δικαστήρια έκριναν ότι το συμφέρον της κόρης της ήταν να έχει επαφή μαζί της. Αυτό επίσης επιβεβαιώθηκε από την ψυχιατρική έκθεση της 25.6.1998. Η προσφεύγουσα λυπάται για το γεγονός ότι παρ' ότου η έκθεση αυτή ήταν η μόνη αξιόπιστη έκθεση (δεδομένου ότι είχε καταρτισθεί από ένα ανεξάρτητο εμπειρογνώμονα και βασιζόταν σε εξέταση και των δύο γονέων και του παιδιού), ουδέποτε ελήφθη υπ' όψη από τις Ελληνικές αρχές. Δήλωσε ότι η έκθεση που είχε συνταχθεί το 1997 από τους τρεις εμπειρογνώμονες είχε υποδειχθεί από τον πρώην σύζυγό της και ήταν εντελώς προκατειλημμένη και αναξιόπιστη. Εν τούτοις, ακόμη και αυτοί είχαν συστήσει μόνον προσωρινό χωρισμό του παιδιού από την μητέρα του.

36. Έτσι, η προσφεύγουσα ισχυρίσθηκε ότι πολλές φορές είχε εξετάσει προσεκτικά και είχε λάβει σοβαρά υπ' όψη τις επιθυμίες του παιδιού. Εν τούτοις, κατά την άποψή της, οι επιθυμίες αυτές δεν θα έπρεπε να έχουν αποφασιστική σημασία όταν ετίθετο θέμα εκτέλεσης των αποφάσεων που της χορηγούσαν δικαιώματα επικοινωνίας. Σχετικώς παραπονέθηκε ότι όταν αποφάσιζαν εάν θα έπρεπε να εφαρμόσουν τα δικαιώματα επικοινωνίας της, τα Ελληνικά δικαστήρια επανεξέταζαν σε αδικαιολόγητο βαθμό το θέμα των επιθυμιών του παιδιού και το χρησιμοποιούσαν ως δικαιολογία για να μην λαμβάνουν μέτρα για εκτέλεση των σχετικών αποφάσεων. Ενεργώντας κατ' αυτόν τον τρόπο, οι αρμόδιες αρχές δημιούργησαν μια εντελώς παράλογη κατάσταση: από την μία πλευρά δέχονταν ότι παρά την απροθυμία του παιδιού, το συμφέρον του ήταν να έχει επαφή με την μητέρα

του, ενώ από την άλλη δέχονταν ότι εξ αιτίας της απροθυμίας του παιδιού να συναντήσει την μητέρα του, δεν θα έπρεπε να ληφθούν μέτρα για εκτέλεση των αποφάσεων. Κατ' αυτόν τον τρόπο διαιώνισαν μια κατάσταση που ήταν αντίθετη με το συμφέρον του παιδιού, και ως εκ τούτου παραβίασαν τα δικαιώματα της προσφεύγουσας.

37. Κατά την άποψη της προσφεύγουσας, οι Ελληνικές αρχές αμέλησαν να καταβάλουν τις προσπάθειες που ευλόγως θα αναμένονταν από αυτές ώστε να γίνουν σεβαστά τα δικαιώματά της. Μεταξύ άλλων, θα έπρεπε να είχαν λάβει εξαναγκαστικά μέτρα κατά του πρώην συζύγου, του οποίου η συμπεριφορά ήταν η βασική αιτία την αδυναμίας της να έχει τακτική επαφή με την κόρη της. Η προσφεύγουσα ισχυρίστηκε ότι κανένας οργανωμένος μηχανισμός για παροχή βοήθειας σε παρόμοιες περιπτώσεις δεν υφίσταται στην Ελλάδα.

2. *Η κυβέρνηση*

38. Η κυβέρνηση παρατήρησε ότι η θετική υποχρέωση του καθ' ου Κράτους, η οποία ενυπάρχει στον αποτελεσματικό σεβασμό της οικογενειακής ζωής, δεν ήταν απόλυτη. Αναφερόμενη στην νομολογία του Δικαστηρίου, παραδέχθηκε ότι τα εθνικά μέτρα που εμποδίζουν την απόλαυση αμοιβαίας επικοινωνίας μεταξύ γονέως και παιδιού, συνιστούν επέμβαση στα δικαιώματα βάσει του Άρθρου 8 της Συμβάσεως. Η επέμβαση συνιστά παραβίαση των εν λόγω διατάξεων εκτός εάν είναι "προβλεπόμενη υπό του νόμου", επιδιώκει θεμιτό σκοπό ή θεμιτούς σκοπούς κατά την παράγραφο 2 του Άρθρου 8, και θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μέτρο "αναγκαίον εις μίαν δημοκρατικήν κοινωνίαν". Η κυβέρνηση περαιτέρω τόνισε ότι η εκτίμηση εάν η άρνηση στον μη έχοντα την επιμέλεια γονέα να έχει επικοινωνία με το παιδί ήταν σύμφωνη με το Άρθρο 8, γινόταν με γνώμονα το

συμφέρον του παιδιού.

39. Όσον αφορά την προκειμένη υπόθεση, η κυβέρνηση δήλωσε ότι οι Ελληνικές αρχές δεν είχαν καμμία επέμβαση στην άσκηση του δικαιώματος της προσφεύγουσας να έχει επικοινωνία με την κόρη της. Αντιθέτως, όλες οι ενέργειες των αρμοδίων αρχών αποσκοπούσαν στην διευκόλυνση της επανένωσης της προσφεύγουσας με το παιδί της. Το δικαίωμα της προσφεύγουσας να έχει επικοινωνία με το παιδί της ουδέποτε παραβλέφθηκε. Συγκεκριμένα, παρά το γεγονός ότι η προσφεύγουσα δεν είχε την επιμέλεια, η επαφή της με την κόρη της είχε ρυθμιστεί με δικαστικές αποφάσεις κατά τρόπον απολύτως ικανοποιητικό, ήτοι το παιδί επρόκειτο να περνάει κάθε σαββατοκύριακο και μερικές ημέρες κατά τις σχολικές διακοπές με την μητέρα του. Οι αποφάσεις εκδόθηκαν σε εύλογο χρονικό διάστημα, βασίσθηκαν σε πολλαπλά αποδεικτικά στοιχεία, και ήσαν πλήρως αιτιολογημένες. Σχετικώς, η κυβέρνηση τόνισε ότι τα παραπάνω θέματα είχαν διεξοδικά εξετασθεί σε περισσότερες από δέκα δίκες. Ακόμη, συνολικώς, η προσφεύγουσα είχε επαρκώς συμμετάσχει στην διαδικασία λήψης αποφάσεων.

40. Η κυβέρνηση περαιτέρω ισχυρίζεται ότι οι δύο αποφάσεις αναστολής των δικαιωμάτων επικοινωνίας της προσφεύγουσας (τον Αύγουστο και τον Σεπτέμβριο 1997) είχαν εκδοθεί για να προστατευθεί η ψυχική υγεία του παιδιού, το οποίο, λίγες ημέρες πριν εκδοθούν αυτές οι αποφάσεις, είχε αρνηθεί, υπό συνθήκες ιδιαίτερης έντασης, να μείνει με την μητέρα του. Σχετικώς, η κυβέρνηση τόνισε ότι ήταν αναμφισβήτητο ότι το παιδί είχε υποστεί υπερβολική ένταση και η ψυχολογική και συναισθηματική υγεία του ήσαν σε κίνδυνο. Ήταν λοιπόν αναγκαίο να γίνουν σεβαστές οι επιθυμίες του και να αποφευχθεί περαιτέρω επιβλαβής και αδικαιολόγητη πίεση.

41. Η κυβέρνηση είπε, καταλήγοντας, ότι η συνεχής άρνηση του παιδιού να συναντήσει την μητέρα του ήταν ο μόνος λόγος που δεν είχαν πραγματοποιηθεί οι ρυθμίσεις για επικοινωνία. Θα ήταν πέρα από τις θετικές υποχρεώσεις του Κράτους βάσει του Άρθρου 8 της Συμβάσεως θα λάβει μέτρα για να εξαναγκάσει το παιδί να συναντήσει την μητέρα του. Ως εκ τούτου, ακόμη και εάν υποθεθεί ότι υπήρξε επέμβαση στο δικαίωμα της προσφεύγουσας για σεβασμό της οικογενειακής ζωής της, αυτή ήταν δικαιολογημένη βάσει της παραγράφου 2 του Άρθρου 8.

B. Η εκτίμηση του Δικαστηρίου

42. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι από την έννοια της οικογένειας στην οποία στηρίζεται το Άρθρο 8, έπεται ότι ένα παιδί που γεννιέται από μία έγγαμη σχέση, είναι αυτοδικαίως μέλος της σχέσης. Συνεπώς, από την στιγμή της γέννησης του παιδιού και από αυτό το γεγονός ακριβώς, υφίσταται μεταξύ του παιδιού και των γονέων του ένας δεσμός που συνιστά "οικογενειακή ζωή", τον οποίο δεν μπορούν να διαλύσουν επισυμβαίνοντα περιστατικά παρά μόνον σε εξαιρετικές περιστάσεις (*Gül κατά Ελβετίας*, απόφαση της 19.2.1996, Εκθέσεις Αποφάσεων 1996-I, σσ. 173-174, § 32, *Ahmut κατά Ολλανδίας*, απόφαση της 28.11.1996, Εκθέσεις 1996-VI, σ. 2030, § 60). Δεν ισχυρίστηκε κανείς ότι στην προκειμένη υπόθεση συνέτρεχαν τέτοιες εξαιρετικές περιστάσεις. Τοιουτοτρόπως το Δικαστήριο θεωρεί αναμφισβήτητο γεγονός ότι η σχέση μεταξύ της προσφεύγουσας και της κόρης της συνιστούν "οικογενειακή ζωή" με την έννοια του Άρθρου 8 § 1 της Συμβάσεως.

43. Ούτως εχόντων των πραγμάτων, πρέπει να κριθεί εάν υπήρξε παράλειψη σεβασμού της οικογενειακής ζωής της προσφεύγουσας. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι ουσιώδης αποστολή του Άρθρου 8 είναι η προ-

στασία του ατόμου από αυθαίρετη επέμβαση από τις δημόσιες αρχές. Μπορεί επιπροσθέτως να ενυπάρχουν θετικές υποχρεώσεις στον αποτελεσματικό "σεβασμό" της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής. Οι υποχρεώσεις αυτές μπορεί να συνεπάγονται την λήψη μέτρων προοριζόμενων να εξασφαλίσουν τον σεβασμό στην οικογενειακή ζωή έστω και στην σφαίρα των σχέσεων μεταξύ ατόμων, στα οποία περιλαμβάνονται τόσο η πρόβλεψη ενός κανονιστικού πλαισίου ενός μηχανισμού εκδίκασης και εκτέλεσης που θα προστατεύει τα δικαιώματα του ατόμου, όσο και την λήψη κατάλληλων μέτρων όπου αυτό απαιτείται (*Glaser κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, Αριθ. 32346/96, § 63, 19.9.2000). Τα όρια μεταξύ των θετικών και αρνητικών υποχρεώσεων του Κράτους βάσει αυτής της διάταξης δεν είναι πάντοτε ευκρινή. Και όμως, οι εφαρμοστέες αρχές είναι παρόμοιες. Και στις δύο περιπτώσεις, πρέπει να δίδεται προσοχή στην δίκαιη ισορροπία που πρέπει να επιτυγχάνεται μεταξύ των ανταγωνιστικών συμφερόντων του ατόμου και της κοινωνίας στο σύνολό της, στην οποία περιλαμβάνονται και οι τρίτοι ενδιαφερόμενοι. Και στις δύο περιπτώσεις επίσης, το Κράτος έχει ένα ορισμένο περιθώριο εκτίμησης (*X, Y and Z κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, απόφαση της 22.4.1997, Εκθέσεις 1997-II, σσ. 631-632, § 41).

44. Όσον αφορά την υποχρέωση του Κράτους να λαμβάνει θετικά μέτρα, το Δικαστήριο επανειλημμένως έχει δεχθεί ότι το Άρθρο 8 περιλαμβάνει και ένα δικαίωμα που έχουν οι γονείς να λαμβάνονται μέτρα ώστε να επανασυνδέονται με τα παιδιά τους, και μία υποχρέωση των εθνικών αρχών να λαμβάνουν αυτά τα μέτρα. Αυτό ισχύει όχι μόνον στις περιπτώσεις που γίνεται υποχρεωτική ανάθεση της επιμέλειας ενός παιδιού σε δημόσιο όργανο και την εφαρμογή μέτρων φροντίδας, αλλά επίσης και σε περιπτώσεις που υπάρχουν διενέξεις όσον αφορά την επικοινωνία και την κατοικία του παιδιού μεταξύ των γονέων και άλλων μελών της οικογένειας του παι-

διού (*Hokkanen κατά Φιλανδίας*, απόφαση της 23.9.1994, Σειρά Α, Αριθ. 299, σ. 20 § 55).

45. Εν τούτοις η υποχρέωση των εθνικών αρχών να λαμβάνουν μέτρα για να διευκολύνεται η επανασύνδεση δεν είναι απόλυτη, δεδομένου ότι η επανασύνδεση ενός γονέα με παιδιά που έχουν ζήσει ένα διάστημα με τον άλλο γονέα μπορεί να μην γίνει αμέσως και ίσως και να απαιτηθούν προκαταρκτικά μέτρα. Η φύση και η έκταση αυτών των προκαταρκτικών μέτρων θα εξαρτηθούν από τις περιστάσεις κάθε υπόθεσης, αλλά η κατανόηση και η συνεργασία όλων των ενδιαφερομένων είναι πάντοτε σημαντικός παράγων. Ενώ οι εθνικές αρχές πρέπει να κάνουν ό,τι μπορούν για να διευκολύνουν αυτή την συνεργασία, κάθε υποχρέωση επιβολής εξαναγκαστικών μέτρων σε μία τέτοια διαδικασία πρέπει να είναι περιορισμένη δεδομένου ότι τα συμφέροντα καθώς και τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις όλων των ενδιαφερομένων πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψη, και ιδιαιτέρως τα συμφέροντα του παιδιού και τα δικαιώματά του βάσει του Άρθρου 8 της Συμβάσεως. Στην περίπτωση που η επαφή με τον γονέα φαίνεται ότι απειλεί τα συμφέροντα ή επεμβαίνει σε αυτά τα δικαιώματα, τότε καλούνται οι εθνικές αρχές να επιτύχουν μία δίκαιη ισορροπία μεταξύ τους (*Ignacollo-Zenide κατά Ρουμανίας*, Αριθ. 31679/96, § 94, ΕΔΑΔ 2000-Ι).

46. Η παρούσα υπόθεση εξαρτάται λοιπό από το ερώτημα εάν οι Ελληνικές αρχές έλαβαν όλα τα μέτρα για να δώσουν την δυνατότητα στην προσφεύγουσα να διατηρήσει και να αναπτύξει την οικογενειακή ζωή με την κόρη της αφού χώρισε από τον σύζυγό της. Σχετικώς, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι παρά το γεγονός ότι στην προσφεύγουσα είχαν χορηγηθεί δικαιώματα επικοινωνίας, εκείνη αδυνατούσε να δει την κόρη της ή να καθιερώσει τακτική επαφή μαζί της. Η προσφεύγουσα κατηγορεί κυρίως τις εθνικές αρχές για την αποτυχία τους να κάνουν οτιδήποτε σχετικά με την

συμπεριφορά του πρώην συζύγου της, τον οποίον θεωρεί υπεύθυνο για την απροθυμία της κόρης της να την δει.

47. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει σχετικώς ότι η αμοιβαία απόλαυση της επαφής μεταξύ γονέα και παιδιού είναι θεμελιώδες στοιχείο της οικογενειακής ζωής, έστω και εάν η σχέση μεταξύ των γονέων έχει διακοπεί, και τα εθνικά μέτρα που τυχόν εμποδίζουν αυτή την απόλαυση επαφής, συνιστούν επέμβαση στο δικαίωμα που προστατεύεται από το Άρθρο 8 της Συμβάσεως (*Johansen κατά Νορβηγίας*, απόφαση της 7.8.1996, Εκθέσεις 1996-III, σσ. 1001-02, § 52, *Bronda κατά Ιταλίας*, απόφαση της 9.6.1998, Εκθέσεις 1998- IV, σ. 1489, § 51, *Elsholz κατά Γερμανίας* [GC], Αριθ. 25735/94, § 43, ΕΔΑΔ-VIII). Εξετάζοντας εάν η μη εφαρμογή των ρυθμίσεων επικοινωνίας συνιστούσαν έλλειψη σεβασμού προς την οικογενειακή ζωή της προσφεύγουσας, το Δικαστήριο πρέπει να επιτύχει μια ισορροπία μεταξύ των διαφόρων συμφερόντων που υπάρχουν, ήτοι τα συμφέροντα της κόρης της προσφεύγουσας, τα συμφέροντα της προσφεύγουσας και το γενικό συμφέρον εξασφάλισης του κράτους δικαίου (*Nuutinen κατά Φιλανδίας*, Αριθ. 32842/96, § 129, ΕΔΑΔ 2000-VIII).

48. Όσον αφορά το συμφέρον του παιδιού, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι δεν είναι αρμόδιο να πει πώς τα εθνικά δικαστήρια θα έπρεπε να αξιολογήσουν το ζήτημα. Εν τούτοις, εντύπωση του προκαλεί το γεγονός ότι καμμία περαιτέρω ενέργεια δεν έγινε από τις αρμόδιες αρχές, παρά το γεγονός ότι η ψυχίατρος που εξέτασε και τους δύο γονείς και το παιδί ρητώς ανέφερε στην έκθεσή της ότι το παιδί έπασχε από ψυχολογικά προβλήματα και συνέστησε να διατηρεί τακτική επαφή με την μητέρα (βλ. παράγραφο 25 ανωτέρω).

49. Όσον αφορά τα συμφέροντα της προσφεύγουσας, το Δικαστήριο

παρατηρεί ότι τα εθνικά δικαστήρια εξέδωσαν δύο αποφάσεις (στις 27 Αυγούστου και στις 23 Σεπτεμβρίου 1997) οι οποίες ανέστειλλαν προσωρινά τα δικαιώματα επικοινωνίας, χωρίς να ακούσουν την δική της άποψη. Τα δικαιώματα επικοινωνίας ανεστάλησαν λίγο μετά την χορήγησή τους από το Πρωτοδικείο, ήτοι σε μια στιγμή ιδιαίτερα κρίσιμη για να μπορέσει ένα εννιάχρονο παιδί να επανασυνδεθεί με την μητέρα του και να αποκτήσει τακτική επαφή με εκείνη. Το Δικαστήριο περαιτέρω παρατηρεί ότι η έκθεση που συνέταξε το Ψυχιατρικό Τμήμα του Νοσοκομείου Παίδων Αθηνών στις 25.6.1998 δεν δόθηκε στην προσφεύγουσα παρά μόνον στις 22.2.2002, ήτοι περίπου τρεισήμισι χρόνια μετά. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει σχετικώς ότι έχει υψίστη σημασία να δίνεται η δυνατότητα στους γονείς να αναπτύσσουν όλα τα επιχειρήματά τους υπέρ της επαφής τους με το παιδί, και να έχουν πρόσβαση σε όλες τις σχετικές πληροφορίες που έχουν στην διάθεσή τους τα εθνικά δικαστήρια (*Sahin κατά Γερμανίας* [GC], Αριθ. 30943/96, § 71, 8.7.2003). Το Δικαστήριο περαιτέρω παρατηρεί ότι κανείς από τους τρεις ψυχολόγους που συνέταξαν την ιατρική έκθεση τις 26.6.1997 δεν εξέτασε την προσφεύγουσα πριν καταλήξουν στα συμπεράσματά τους. Συνεπώς, στην προκειμένη υπόθεση, η προσφεύγουσα δεν συμμετέσχε στην διαδικασία λήψης αποφάσεων σε βαθμό που να μπορέσει να προστατεύσει επαρκώς τα συμφέροντά της (*Horpe κατά Γερμανίας*, Αριθ. 28422/95, § 52, 5.12.2002). Τοιουτοτρόπως, δεν απολάμβανε των σχετικών διαδικαστικών εγγυήσεων που θα της επέτρεπαν να αμφισβητήσει αποτελεσματικά την αναστολή των δικαιωμάτων επικοινωνίας της.

50. Έχοντας υπ' όψη τα ανωτέρω και το περιθώριο εκτίμησης του καθ' ου Κράτους, το Δικαστήριο δεν ικανοποιείται ότι η διαδικαστική προσέγγιση που υιοθέτησαν τα εθνικά δικαστήρια ήταν εύλογη υπό τις περι-

στάσεις, ή ότι τους παρέσχε επαρκές υλικό ώστε να λάβουν μια αιτιολογημένη απόφαση επί του θέματος της επικοινωνίας με την κόρη της προσφεύγουσας.

Ως εκ τούτου υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 8 της Συμβάσεως.

II. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ

51. Το Άρθρο 41 της Συμβάσεως προβλέπει:

"Εάν το δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της, και αν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους δεν επιτρέπει παρά μόνο ατελή εξάλειψη των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εφόσον είναι αναγκαίο, στον παθόντα δίκαιη ικανοποίηση."

A. Βλάβη

51. Η προσφεύγουσα ζητεί αποζημίωση λόγω ηθικής βλάβης που υπέστη εξ αιτίας της αποξένωσής της από την κόρη της. Δεν προσδιορίζει ποσό.

53. Η κυβέρνηση δήλωσε ότι τα Ελληνικά δικαστήρια σε κανένα στάδιο της δίκης δεν αρνήθηκαν να εφαρμόσουν τα δικαιώματα επικοινωνίας της προσφεύγουσας. Τοιουτοτρόπως, δεν υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ του αιτήματος της προσφεύγουσας για δίκαιη ικανοποίηση και της διαδικασίας που ακολουθήθηκε από τις Ελληνικές αρχές. Η κυβέρνηση πιστεύει ότι εάν διαπιστωθεί παραβίαση, αυτό θα αποτελέσει δίκαιη ικανοποίηση της προσφεύγουσας στην παρούσα υπόθεση.

54. Το δικαστήριο θεωρεί ότι υπό τις περιστάσεις η προσφεύγουσα θα πρέπει να είχε αισθήματα απογοήτευσης, ανασφάλειας και αγωνίας τα ο-

ποία δεν μπορούν να αποζημιωθούν επαρκώς από μόνη την διαπίστωση της παραβίασης. Κάνοντας έναν δίκαιο υπολογισμό, όπως απαιτείται από το Άρθρο 41, το Δικαστήριο επιδικάζει στην προσφεύγουσα το ποσό των 10.000 ευρώ ως αποζημίωση για ηθική βλάβη.

B. Έξοδα και δαπάνες

55. Η προσφεύγουσα ζητεί 4.900 ευρώ για τα έξοδα και τις δαπάνες της ενώπιον των Ελληνικών δικαστηρίων. Ακόμη ζητεί 19.008 ευρώ για έξοδα και δαπάνες για την διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου. Συγκεκριμένα, δήλωσε ότι συμφώνησε να πληρώσει στον δικηγόρο της το ως άνω ποσό υπό αίρεση, που αντιστοιχεί σε 108 ώρες εργασίας προς ωριαία αμοιβή 176 ευρώ, εάν η προσφυγή ευδοκιμήσει. Η προσφεύγουσα επίσης ζητεί 140 ευρώ για έξοδα όπως ταχυδρομικά, φωτοτυπικά και τηλεφωνικά.

56. Η κυβέρνηση ισχυρίσθηκε ότι δεν υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ του ποσού που ζητείται για τις εγχώριες διαδικασίες και της ισχυριζόμενης παραβίασης του Άρθρου 8 της Συμβάσεως. Εν πάση περιπτώσει, η προσφεύγουσα δεν προσκόμισε κανένα αποδεικτικό στοιχείο για τα έξοδα και τις δαπάνες που πραγματοποίησε ενώπιον των Ελληνικών δικαστηρίων, το συνολικό ποσό που ζητεί είναι υπερβολικό. Η κυβέρνηση περαιτέρω δήλωσε ότι οι δικηγορικές αμοιβές για την διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου είναι υπερβολική, και ότι η συμφωνία μεταξύ της προσφεύγουσας και του δικηγόρου της δεν ήταν δεσμευτική για το Δικαστήριο. Ισχυρίστηκε ότι ένα συνολικό ποσό όχι πλέον των 6.000 ευρώ θα ήταν επαρκές για τα νομικά έξοδα.

57. Το Δικαστήριο κρίνει ότι τα έξοδα και οι δαπάνες κατά την διαδικασία στην Ελλάδα και στο Στρασβούργο για την πρόληψη ή την επανόρθωση της κατάστασης που είναι αντίθετη στο Άρθρο 8 της Συμβάσεως, πραγ-

ματοποιήθηκαν κατ' ανάγκη. Ως εκ τούτου πρέπει να αποζημιωθούν στον βαθμό που δεν υπερβαίνουν ένα εύλογο επίπεδο (βλ. μεταξύ άλλων *Ignacollo-Zenide κατά Ρουμανίας*, ο.π. § 121).

58. Υπό τις περιστάσεις, το Δικαστήριο κρίνει σωστό να επιδικάσει στην προσφεύγουσα το ποσό των 6.000 ευρώ για έξοδα και δαπάνες.

Γ. Τόκος υπερημερίας

59. Το Δικαστήριο θεωρεί σωστό να βασιστεί ο τόκος υπερημερίας στο οριακό επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, προσαυξημένο κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

ΔΙΑ ΤΑΥΤΑ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΟΜΟΦΩΝΩΣ

1. Κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 8 της Συμβάσεως,
2. Κρίνει
 - (α) ότι το καθ'ου Κράτος οφείλει να πληρώσει στην προσφεύγουσα, εντός τριών μηνών από την ημερομηνία κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί οριστική, σύμφωνα με το Άρθρο 44 § 2 της Συμβάσεως, τα ακόλουθα ποσά:
 - (i) € 10.000 (δέκα χιλιάδες ευρώ) για ηθική βλάβη,
 - (ii) € 6.000 (έξη χιλιάδες ευρώ) για έξοδα και δαπάνες,
 - (iii) κάθε φόρο που βαρύνει αυτά τα ποσά,
 - (β) ότι από την λήξη της ως άνω τρίμηνης προθεσμίας και μέχρις ολοσχερούς εξοφλήσεως, θα επιβάλλεται απλός τόκος επί των ως άνω ποσών με επιτόκιο ίσο με το οριακό επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, κατά την διάρκεια της υπερημερίας, προσαυξημένο κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

3. Απορρίπτει το υπόλοιπο μέρος της απαίτησης της προσφεύγουσας για δίκαιη ικανοποίηση.

Συνετάγη στην Αγγλική και κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 5 Φεβρουαρίου 2004, βάσει του Κανονισμού 77 §§ 2 και 3 των Κανονισμών του Δικαστηρίου.

Søren NIELSEN

Αναπληρωτής Γραμματεύς

Peer LORENZEN

Πρόεδρος